

III RIIGIKOGU

2. istungjärk. **Protokoll nr. 25 (15).**

1926. a.

III Riigikogu koosolek 30. novembril
1926. a. kell 17.

Kokku on tulnud 87 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Teemant**, välisminister **F. Akel**, sõjaminister **J. Soots**, haridusminister **J. Lattik**, kohtuminister **J. Sepp**, töö-hoolekandeminister **O. Tief**, teedeminister **A. Kerem**, kaubandus-tööstusminister **K. Kornel**, põllutöominister **O. Köster**.

Päevakord:

1. Alevivolikogude valimise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

3. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse muutmise seadus — Riigikogu liikmete **K. Tamme**, **V. Vessart'i**, **A. Tõllassepa** ja **J. Vestholm'i** ettepanek.

4. Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seadus — III lugemisel.

5. Lagedi jaama territooriumi laiendamiseks maa sundvõõrandamise seadus — III lugemisel.

6. Linnade eelarvete ja aruannete kokkuseadmise ja trahteri- ning löbustusmaksude tähtaegade muutmise seadus — II lugemisel.

7. Valla ja maakonna omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse täiendamise ja muutmise ning maalasuvate liikumata varanduste maksu seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

8. Nuhtl. seaduse § 359. muutmise seadus — II lugemisel.

9. Nisu- ja maisijahu ning manna müügi seadus — II lugemisel.

10. Eesti ja Läti vahelise maksude sissenõudmise ja maksualuste kohta teadeteandmise konventsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel.

11. Ajutise aleviseaduse muutmise seadus — omavalitsuse komisjoni ettepanek.

12. Maaseaduse §§ 15., 20., 22. ja 23. muutmise seadus — maakomisjoni ettepanek.

13. Eesti ja Tshehoslovakkia vahelise tsiivil- ja kaubandusõiguse alal vastastikuse koh-

tuliku kaitse ja abiandmise konventsiooni ja selle lõpuprotokollki kinnitamise seadus — väliskomisjoni ettepanek.

14. Eesti ja Tshehoslovakkia vahelise väljandmise ja kriminaalasjus kohtuliku abiandmise konventsiooni ja selle lisaprotokollki kinnitamise seadus — väliskomisjoni ettepanek.

15. Kunstvõi, kunstjuustu ja kunsttoidurasva seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

16. Viimsi-Tammeneeme-Leppneeme tee õiendamiseks maa sundvõõrandamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal abisekretär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 17.10 min.

Juhataja **R. Penno**: Avan Riigikogu koosoleku. Päevakord on Riigikogu liikmetele kätte saadetud. Päevakorra kohta ettepanekuid ei tehta. Loen päevakorra vastuvõetuks.

Enne päevakorra juurde asumist on sõna sekretäril teadaande korras.

1. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta.

Sekretär **J. Piiskar**: Riigikogu juhatause poolt on antud:

1) Aktsia- ja osauhingute kohta käivate seaduste täiendamise seadus — üldkomisjoni.

2) Vabariigi Valitsuse esitis sõjaseisukorra maksvuse tähtaja kinnitamise kohta — riigikaitse komisjoni.

3) Vabariigi Valitsuse esitis Vabariigi Valitsuse poolt maksmapandud raudteevalitsuse koosseisude ja administratiivjaotuse kinnitamise kohta — rahaasjanduse komisjoni.

Juhataja **R. Penno**: Enne päevakorra juurde asumist on sõna erakorraliseks teadaandeks rkl. Raudkepil.

2. L. Raudkepi erakorraline teadaanne.

L. Raudkepp (krst): Riigikogu kristliku rahvaerakonna rühma nimel on mul au teatada järgmist:

Riigikogu koosolekul 26. novembril võttis Riigikogu enamus vastu maaseaduse täienda-

mise ja muutmise seaduse muutmise seaduse, millega vähendatakse kogudustele jäetud maa-ala 75 ha pealt 50 ha peale. Kristliku rahvaerakonna rühm leiab, et meie seadusandlus tundub kannatab selle all, kui ikka tihedamalt ja visamalt esinevad ja püsivad kõiksugu muutmiste seaduste muutmise seadused, pealegi riiklikult tähtsatel aladel, nagu maa-seadus, kus seadusandlus 7 aasta jooksul oleks pidanud looma juriidilise julgeoleku eraomanduse mõttes, nagu seda väljendab põhiseaduse § 24. Nimetatud muutmise seaduse muutmise seadusega on seadusandluses loodud väga ebasoovitav pretsedent. Ka ei ole meie kristlikud kogudused, mis koos seisavad igasugustesse erakondadesse kuuluvaist liikmeist, majanduslik kiht, vaid nad moodustavad puhtriiklikult seisukohalt vaadatud kõige suurema kultuurasutuse liikmete arvu poolest ja hoiavad rahvakiriku üksikute osade näol, mille usutunnistuslikud üksiknimetused ju mitmesugused, alal kõrgeid vaimuväärtusi, millela ei saa elada ega sisemiselt tugev olla ükski rahvas, nagu see on saanud ajaloo aabitsatõeks.

Ka näeb kristliku rahvaerakonna rühm, et nimetatud muutmise seaduse muutmise seaduses määratud maa-ala suurus koguduste üksikutele ametnikkudele on poliitilise seadusandluse sissetungimine kristlikkude koguduste autonoomsetesse õigustesse. Kõik need asjaolud tekitavad kibedusetunnet laiemates rahvakihtides, kes sarnase seaduse tagajärjel maksude suurendamise läbi kohustatakse suuremaks majanduslikuks pingutuseks kiriku ülevõlpidamises, mis eriti raske kehvematele kodanikkudele. (K. Ast, stp: Nüüd on viimnepäev tulemas!) Ei ole ju kirik oma ametnikkude ja loomulikult suuremate hoonetega võrreldav uuestiasutatud taludega. Kirik ei ole talu, vaid terve koguduse asutus.

Kõige selle juures näitas nimetatud seaduse täiendamise ja muutmise seaduse muutmise seaduse vastuvõtmine 26. novembril s. a., et praegust valitsust kandev koalitsioon mitte täies ulatuses, nimelt üks koalitsioonis olev rühm, ei ole kinni pidanud antud lubadusest kirikumaade määra alaljätmise suhtes. Kõike öeldut arvesse võttes deklareerib kristliku rahvaerakonna Riigikogu rühm, et tema tekkinud olukorras, sellejuures teisest küljest tõsiselt arvestades praeguste riiklikkude huvidega, jätab endale tegevusvabaduse. (K. Ast, stp: Kas muud ei olnud? See on väga vähel!)

3. Alevivolikogude valimise Juhataja **R. Penno:** Redaktsiooni komisjoni

seadus — redaktsioon.

aruandja puudumise tõttu täidab aruandja kohuseid redaktsiooni komisjoni esimees rkl. Anderkopp.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Anderkopp** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega redaktsiooni komisjoni parandused 1—3.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Alevivolikogude valimise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmistele muudatustega:

1. § 1, kolmas rida: sellega, p. o. muudatustega.

2. § 2, märkus, teine rida: käesoleva seaduse korras, p. o. käesolevas seaduses ettenähtud korras.

3. § 3, esimene lõige vastu võtta: Alevites kuni 1500 elanikuga koosneb alevivolikogu 15 volinikust.

4. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse muutmise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Anderkopp** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega redaktsiooni komisjoni parandused 1—2.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse muutmise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmistele muudatustega:

1. Seaduse esimene lõige vastu võtta: „Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse“ („R. T.“ nr. 95/96—1925. a.) § 3, p. 2 ja § 5. märkus muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:“

2. Teine lõige, neljas rida: nende peal, p. o. nendel.

Aruandja **A. Anderkopp** (loeb):

3. Eelviimane lõige: täielikult kustutada.

L. Raudkepp (krst): Redaktsiooni komisjoni kolmandas ettepanekus on ebaselgus. Kui meie võtame eelviimase lõike, seal seisab: „Sama seaduse § 5. märkus muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt. Kui meie nüüd siia paneme sõnad, mis redaktsiooni komisjoni poolt ette pannakse, siis ei saa neid kuhugi ära mahutada ja sellepärast paluksin aruandjalt seletust.“

Aruandja A. Anderkopp: Ma võiksin lugupeetud härra Raudkepi küsimise peale järgmist vastata: meie võtsime praegu vastu esimese paranduse, et meie seaduse algust ei loeks nagu enne oli, see on: et § 3. p. 2. muudetakse järgmiselt, — vaid lugeda siia juurde ka § 5. märkus, see tähendab § 3. p. 2 ja § 5. märkus muudetakse järgmiselt. Eelviimane lõige selles seaduses muutub sellega liigseks, sest see on eelpool öeldud. Meil ei tarvitse ühe paragrahvi kohta kaks korda ühte ja sedasama öelda, ja sellega ei muuda meie praegune parandus seadusest mitte ühtki tähtegi peale väikese redaktsiooni.

Juhataja R. Penno: Asun redaktsiooni komisjoni muudatus 3. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on muudatus 3. vastu võetud.

5. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse muutmise seadus — K. Tamme, V. Vessart'i, A. Tõllassepa ja J. Vestholm'i ettepanek.

K. Tamm (põl): Teen ettepaneku, anda käesolev seaduseelnõu maakomisjoni.

Juhataja R. Penno: On tehtud ettepanek, anda käesolev seaduseelnõu maakomisjoni. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 37 häält, vastu 27, seega vastu võetud.

6. Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seadus — III lugemisel.

Omaavalitsuse komisjoni aruandja B. Oja (loeb):

„§ 21. Ei võida esitada kandidaatide nimekirja seesuguse organisatsiooni või kodanikkude rühma poolt, kelle tegevuse sihiks on:

1) Eesti vabariigi põhi-seadusega maksmapandud riigikorra või olemas oleva ühiskondliku korra vägivaldne muutmise;

2) Eesti vabariigi iseseisvuse lõpetamine või vabariigi küljest mõne tema osa lahutamine, või

3) Eesti vabariigi iseseisvust eitava propaganda arendamine.

Panen ette redaktsioonilise paranduse, nimelt § 21. esimene lõige vastu võtta järgmiselt: „Ei või esitada kandidaatide nimekirja seesugune organisatsioon või kodanikkude rühm, kelle tegevuse sihiks on.“

Juhataja R. Penno: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 21. aruandja poolt ettekantud redaktsioonilise parandusega vastu võetud.

Aruandja B. Oja (loeb):

„§ 22. Iga valija võib ainult ühele kandidaatide nimekirjale alla kirjutada. Sel juhtumisel, kui üks ja sama valija mitmele nimekirjale on alla kirjutatud, loetakse tema allkiri ainult sel nimekirjal maksvaks, mis esimesena vallakomiteele esitatud.“

Teen redaktsioonilise paranduse, § 22. vastu võtta järgmisel kujul: „Iga valija võib soovitajana alla kirjutada ainult ühele kandidaatide nimekirjale. Juhtumisel, kui üks ja sama valija alla kirjutatud mitmele nimekirjale, loetakse ta allkiri maksvaks ainult esimesena vallakomiteele esitatud nimekirjal.“

Juhataja R. Penno: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 22. aruandja poolt ettekantud parandatud kujul vastu võetud.

Aruandja B. Oja (loeb):

„§ 23. Kandidaate võib nimekirja poolteist korda niipalju üles võtta, kui palju vallavolikogu liikmeid valida on määratud, kuid mitte vähem kui kolm. Nimekirjades, kus rohkem kandidaate, jäetakse viimased arvesse võtmata, välja arvatud juhtumised, kus eelmised kandidaadid selle tõttu nimekirjast välja langenud, et nendel nõusolemine puudub endid hääletada lasta. Viimaste asemele astub vastav arv nendest kandidaatidest, kes kui üleliigsed nimekirja lõpul arvesse võtmata olid jäänud.“

Teen redaktsioonilise paranduse, § 23. vastu võtta järgmisel kujul: „Kandidaate võib nimekirja üles võtta poolteist korda niipalju, kuipalju määratud valida vallavolinikke, kuid mitte vähem kui kolm. Nimekirjades, kus rohkem kandidaate, ei arvestata neist viimaseid, välja arvatud juhtumised, kus eelmised kandidaadid välja langenud nimekirjast selle tõttu, et puudub nendel nõusolek kandiddeerimiseks. Väljalangenute asemele astub vastav arv neist kandidaatidest, kes liigsetena arvestamata jäänud nimekirja lõpul.“

Juhataja R. Penno: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 23. aruandja poolt ettekantud parandatud kujul vastu võetud.

Aruandja B. Oja (loeb):

„§ 24. Ühte ja sama kodanikku ei või mitmes kandidaatide nimekirjas üles seada. On üks ja sama kodanik mitmes kandidaatide nimekirjas üles seatud ja kandidaadi nõusoleku teadustused selleks esitatud, siis loetakse ta kandidaadiks esimesena vallakomiteele antud nimekirjas.“

Panen ette redaktsioonilise paranduse, nimelt § 24. vastu võtta järgmisel kujul: „Üht ja sama kodanikku ei või üles seada mitmes kandidaatide nimekirjas. On üks ja sama kodanik üles seatud mitmes kandidaatide nimekirjas ja selleks esitatud kandidaadi nõusoleku teadustused, siis loetakse ta kandidaadiks vallakomitee esimesena esitatud nimekirjas.”

Juhataja R. Penno: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 24. aruandja poolt ettekantud parandatud kujul vastu võetud.

Aruandja B. Oja (loeb):

„§ 25. Kandidaatide nimekirju esitavad valijate rühmad võivad nimekirjal teadustada, et nimekiri liitub kõigi samanimeliste kandidaatide nimekirjadega kogu valla piirides nimekirjade ühenduseks.

Ei ole tehtud sarnast teadaannet sisseantaval nimekirjal, loetakse kandidaatide nimekiri iseseisvaks.

Üks ja sama kandidaatide nimekiri ei või olla rohkem kui ühes üle valla olevas nimekirjade ühenduses. On mitu liitumise teadaannet nimekirjal tähendatud, loetakse maksvaks ainult esimesena toodud teadaanne.

Liitumise teadaanne, kandidaatide nõusoleku teadaanne, soovitaja allkiri, samuti kui ka kandidaatide nimekirigi on tagasivõtmatu, välja arvatud § 20. viimases lõikes ettenähtud juhtumised.“

Panen ette, § 25. viimane lõige ühes redaktsioonilise parandusega vastu võtta järgmiselt: „Liitumise teadaanne, kandidaadi nõusoleku teadaanne, soovitaja allkiri, samuti kandidaatide nimekiri on tagasivõtmatud, välja arvatud käesoleva seaduse § 20. viimases lõikes ettenähtud juhtumised.“

Juhataja R. Penno: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 25. vastu võetud aruandja redaktsioonilise parandusega.

Aruandja B. Oja kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 26—66.

§ 26. Esitatud kandidaatide nimekirjadele märgitakse, mis kuupäeval ja kellajal nad vastu võetud. Nende andmetega kviitung antakse nimekirja sisseandjale.

§ 27. Juhtumisel, kui kandidaatide nimekiri ei vasta käesoleva peatüki (V) nõuetele, teatab vallakomitee seda kahepäevasel tähtajal nimekirja esitajale. Parandusi tähendatud puuduse kõrvaldamiseks võib esitada hilje-

malt kaksikümmend päeva enne valimiste esimest päeva.

§ 28. Kandidaatide nimekirjad ühes organisatsioonide nimetusega, kui see nimekirjale juurde lisatud (välja arvatud § 20. ettenähtud juhtumised) seatakse üles vallakomitee ruumides hiljemalt kaheksateistkümmend päeva enne esimest valimispäeva.

VI. Valimisedelite äraandmine ja ülelugemine.

§ 29. Vallavolikogude valimised sünnivad siseministri poolt kindlaksmääratud ajal kahe päeva jooksul, mille esimeseks päevaks on pühapäev.

§ 30. Volikogu liikmete arvu, kandidaatide nimekirjade vastuvõtmise aja, valimise päevad, tunnid, koha ja ruumi annab vallakomitee avalikult teada, mitte hiljem kui 40 päeva enne esimest valimispäeva.

§ 31. Valimisi toimetatakse nii, et valija hääletab ainult ühe nimekirja poolt, milles kandidaadid vallavolikogu jaoks on üles seatud. Valimisi toimetatakse kinnisel hääletamisel valimisedelite äraandmise teel.

§ 32. Valimisedelid peavad olema välise kuju poolest ühesarnased. Nende kuju määrab kindlaks vallavalitsus ja paneb aegsasti avalikuks teadmiseks vallavalitsuse ruumides välja.

§ 33. Iga valimisedel peab sisaldama ühe kandidaatide nimekirja, ilma mingi muudatuse ja ümberpaigutuse ja nimekirja nimetuse, kui nimekiri oli sellega varustatud (§ 20).

§ 34. Valimisedelid ning nende ümbrikud valmistatakse vallavalitsuse poolt viimase kulul. Vallakomitee saadab iga sisseantud nimekirja kohta ühe valimisedeli igale valijale mitte hiljem, kui viis päeva enne esimest valimispäeva kätte. Kodanikkudele, kellel õigus on neid valimisedelid saada, kuid neid saanud ei ole, antakse neid välja jaoskonna-komisjonidest valimiste toimetamise ajal.

§ 35. Valimisümbrikud peavad olema ühesugused, läbipaistmatud ja ilma mingisuguste märkusteta ning vastava vallavalitsuse tempeliga märgitud.

§ 36. Iga jaoskonna hääletusruumis korraldatakse hääletamise saladuse kindlustamiseks üks või mitu eraldatud kohta, kus hääletajad kodanikud tunnistajate juuresolekuta valimisedeli ümbrikku panevad.

§ 37. Hääletusruumides toimetatakse ainult hääletamist. Üleskutsete väljapanemine, lendkirjade ja kuulutuste väljajagamine, sedelite laialilaotamine, kõnede pidamine ja üldse igasugune hääletuseelne kihutustöö on keelatud, niihästi neis ruumides, kus sedelid vastu

võetakse, kui ka neisse ruumidesse viivatel treppidel, läbikäikudel ja koridorides ning nende välistel sissekäigu kohtadel. Jaoskonna komisjoni juhataja valvab selle järele, et hääletusruumides kogu hääletamise ajal alal hoitakse täielik kord ja kõrvaldab viibimata selle rikkujad.

§ 38. Hääletusruumidesse ei lasta: 1) sõjariistus isikuid ja 2) joobnuid.

§ 39. Korrariikumise puhul, või kui keegi ei paindu komisjoni või selle juhataja määruste alla, võib komisjon otsustada hääletusruumides sisse tuua kui ka väljaspoole ruumi korrapidamiseks tegevusse panna politseiametnikke või kaitseväeasasid.

Hääletusruumidesse ei või juhataja nõudmiseta sisse tuua ühtegi sõjariistus võimu.

§ 40. Jaoskonna-komisjonid peavad avatud olema valimissedelite vastuvõtmiseks esimese päeva jooksul hommiku kella üheksast kuni õhtul kella üheksani, teisel päeval aga hommiku kella üheksast kuni kella kaheni päeval.

§ 41. Jaoskonna-komisjoni istumised on avalikud. Hääletamiseks määratud päeval kuulutab komisjoni juhataja komisjoni istumise tema liikmete ja selleks ajaks kokkutulnud valijate juuresolekul avatuks. Juhataja vaatab järele, et hääletuskastid on terved ja tühjad ning ühe avausega, paneb kasti pitsoriga kinni ja kutsuvad valijad valimistähti andma. Kogu tähtede andmise aeg võtavad osa komisjoni istumisest vähemalt kolm komisjoni liiget.

§ 42. Valija võib valimissedeli ära anda muutmata kujul, sellega tähendades, et ta hääletab kandidaatide nimekirja poolt ja on seal ülesloetud kandidaatide järjekorraga nõus. Ta võib aga ka ühe kandidaadi nime nimekirjas alla kriipsutada, sellega tähendades, et ta annab oma hääle kandidaatide nimekirjale, selle piirides aga esimeses järjekorras tema poolt märgitud kandidaadile.

On nimekirjas mitu kandidaati märgitud, loetakse märkimine maksvusetuks, kuna valimissedel nimekirjale ilma üksikut kandidaati üles tähendamata hääleks arvatakse.

§ 43. Iga valija saab komisjonilt, kes tema ilmumise kohta valijate nimekirjas märkuse teeb, ümbriku, läheb eraldatud kohta, kus ta valimissedeli ümbriku paneb ja annab tagasi tulles ümbriku kinnikleebitult jaoskonna-komisjoni liikme kätte, kes ümbriku tema nähes kasti laseb.

§ 44. Kahtluse korral on komisjonil õigus enne ümbriku väljaandmist nõuda valijalt isikutõendust.

§ 45. Esimesel päeval pannakse õhtul kell 9 hääletusruumide ukсед kinni, mille järele

sünnib sedelite vastuvõtmine ainult neilt valijatelt, kes enne tähendatud aega hääletusruumi ilmunud ja kuulutatakse selle järele sedelite äraandmine seks päevaks lõpetatuks, kuna kastide avaused kui ka ruum, kus kast asub, kuni järgmise päevani kinni pitseeritakse ja ustele vahid asetatakse.

§ 46. Teisel päeval lõpetatakse kell kaks valimissedelite vastuvõtmine eelmises (45) paragrahvis ettenähtud korras. Selle järele loeb komisjon ümbrikud üle, neid avamata jättes. Kui ümbrikude arv valijate arvuga, kelle ilmumise kohta valijate nimekirja märkus tehtud, ühte ei lange, tehakse selle kohta protokollmärgus. Peale selle avatakse ümbrikud ja loetakse ära sedelid, mis igale kandidaatide nimekirjale antud.

§ 47. Maksvusetuks tunnistatakse valimissedelid: 1) mis ei vasta §§ 32. ja 33. nõuetele, 2) mis valija poolt alla kirjutatud või milles leiduvad otskohesed tunnismärgid, mille järele võib otsustada, kes valija olnud, 3) mis selgust ei anna, missuguse nimekirja poolt valija on hääletanud, 4) mida ühest rohkemal arvul ümbriku pandud, kui nende sisu sama ei ole; on nende sisu aga sama, loetakse ainult üks neist maksvaks.

§ 48. Valimissedelite maksvuse küsimus otsustatakse kahtluse korral jaoskonna-komisjoni poolt hääleteenamusega. Hääle pooleks jagunemisel annab juhataja hääle ülekaalu.

§ 49. Kõige selle kohta, mis jaoskonna-komisjonis istungi avamisest kuni lõpuni sünnib, tehakse protokoll, kuhu tähendatakse eraldi üles kõik juhataja korraldused, komisjoni otsused kui ka teadaanded, mis tehtud komisjoni ruumides viibivate valijate poolt. Edasi tähendatakse protokollis: 1) igale kandidaatide nimekirjale antud sedelite arv, kuhu hulka kuuluvad ka üksikut kandidaati märkivad sedelid; 2) sedelite arv, mida saanud nimekirja piirides äramärgitud üksikud kandidaadid; 3) sedelite arv, mida saanud iga kandidaatide nimekiri ilma üksikut kandidaati märkimata, 4) maksvusetuks tunnustatud sedelite arv ühes maksvusetuks tunnustamise põhjuste äratähendamisega.

Protokollile kirjutavad alla juhataja, komisjoni liikmed ja kõik koosolijad, kes seda soovivad.

§ 50. Jaoskonna-komisjoni protokoll saadetakse samal päeval vallakomiteele. Protokollile lisatakse juurde eraldi pakkides: 1) komisjoni poolt maksvaks tunnustatud sedelid; 2) need komisjoni maksvaks tunnustatud sedelid, mille maksvuse kohta mõni komisjoni liige on väelnud; 3) need sedelid, mis komisjoni tema üksikute liikmete arvamise vastu maksvusetuks tunnustanud ja 4) komisjoni

poolt ühel häälel maksvusetuks tunnustatud sedelid.

§ 51. Vallakomitee määrab jaoskonnakomisjoni protokollide ja selle juurde lisatud sedelite läbivaatamise järele lõpulikult kindlaks iga jaoskonna, kui ka kogu valla kohta: 1) maksvate sedelite üldise arvu; 2) igale kandidaatide nimekirjale antud sedelite arvu, mille hulka kuuluvad ka üksikut kandidaati märkivad sedelid; 3) sedelite arvu, mille saanud nimekirja piirides märgitud üksikud kandidaadid; 4) sedelite arvu, mille saanud iga kandidaatide nimekiri ilma üksikut kandidaati märkimata.

§ 52. Vallakomitee istumised, kus toimetatakse jaoskonna-komisjonide protokollide läbivaatamist ja antud sedelite ülelugemist, on avalikud.

VII. Valimiste tagajärgede väljaarvamine.

§ 53. Vallakomitee teeb jaoskonna-komisjonide protokollide põhjal igale nimekirjade ühendusele ja iseseisvatele nimekirjadele (§ 25) antud häälte üldkokkuvõtte.

§ 54. Maksvaks tunnustatud häälte koguarv jagatakse valimisele kuuluva vallavolikogu liikmete koguarvule. Leitud terve arv on esialgne jagaja, millest valimise jagaja suurem ei või olla. Igale nimekirjade ühendusele, samuti ka igale iseseisvale kandidaatide nimekirjale antud häälte arv jagatakse esialgsele jagajale. Jagamisel saadud terved arvud näitavad vastava nimekirjade ühenduse või iseseisva nimekirja peale langevat esialgset kohtade arvu. Lõpulikult vastava nimekirja peale langev kohtade arv ei või olla vähem esialgsest kohtade arvust.

Esialgset kindlaksmääratud kohtade koguarv arvatakse maha valimisele kuuluvast vallavolikogu liikmete koguarvust. Leitud arv näitab, mitu kohta pärast esialgset määramist jagamata on jäänud.

Pärast seda jagatakse igale nimekirjade ühendusele, samuti ka igale iseseisvale kandidaatide nimekirjale antud häältearv järgimööda esialgsele kohtade arvule $+1+2+3$ jne. Jagamisel saadud arvudest eraldatakse nii mitu kõige suuremat arvu, kui palju vallavolikogu liikmete kohti jagamata jäi pärast esialgset jagamist; need arvud seatakse ritta vähenevas järjekorras. Viimane tähendatud arvudest on valimise jagaja.

Lõpulikult iga nimekirjade ühenduse, samuti ka iseseisva nimekirja peale langev vallavolikogu liikmete kohtade arv määratakse ära nii nimekirjade ühendusele, kui ka iseseisvale kandidaatide nimekirjale antud häälte arvu jagamise kaudu valimise jagajaga.

Valimisel nimekirjade ühendusele või iseseisvale nimekirjale antud valimise jagajale võrdne häältearv annab õiguse ühe vallavolikogu liikme koha saamiseks.

Kui niisugusel vallavolikogu liikmete kohtade jaotamisel nimekirjade ühenduste või iseseisvate kandidaatide nimekirjade keskel viimane koht mitmele ühendusele või mitmele iseseisvale kandidaatide nimekirjale langeb, siis antakse eelõigus sellele ühendusele või nimekirjale, millele kõige rohkem hääli on antud.

Ühesuguse häälte arvu juures otsustatakse küsimus liisu läbi.

§ 55. Kui eelmises (54) paragrahvis ettenähtud jaotamisel mõne iseseisva kandidaatide nimekirja kohta rohkem vallavolikogu liikmete kohti langeb, kui selles nimekirjas kandidaate on, jaotatakse ülejäänud vallavolikogu liikmete kohad eelmise paragrahvi korras kõigi teiste nimekirjade ühenduste ja iseseisvate kandidaatide nimekirjade vahel.

Samas korras talitatakse ka siis, kui hiljem iseseisvas kandidaatide nimekirjas ei leidu kandidaate vabanenud vallavolikogu liikmete kohtade täitmiseks.

§ 56. Nimekirjade ühendusele antud häälte koguarv jagatakse ühenduse peale langeva kohtade koguarvuga. Saadud arv on esialgne ühenduse jagaja. Igale ühenduse nimekirjale antud häälte arv jagatakse esialgse ühenduse jagajaga. Jagamisel saadud terved arvud näitavad vastava nimekirja peale langevat esialgset kohtade arvu.

Esialgset kindlaksmääratud kohtade koguarv arvatakse maha nimekirjade ühenduse peale langevast kohtade koguarvust. Leitud arv näitab, mitu kohta pärast esialgset määramist jagamata on jäänud.

Lõpulikult määratakse igale ühenduse nimekirjale langev kohtade arv samas korras, nagu see ette nähtud käesoleva seaduse § 54. kolmandas ja järgmistes lõigetes, selle vahega, et seal tähendatud „nimekirjade ühendusele“ ja „iseseisvale nimekirjale“ asemel tuleb lugeda „ühenduse nimekirjale“ ning et arv, mille põhjal viimane koht määratakse, ühenduse jagajaks nimetatakse.

§ 57. Kandidaatide arvu puudumisel mõnes nimekirjade ühendusse kuuluvast kandidaatide nimekirjas jaotatakse ülejäänud vallavolikogu liikmete kohad § 56. korras teiste samasse ühendusse kuuluvate kandidaatide nimekirjade vahel.

Juhtumisel, kui vabanenud vallavolikogu liikmete kohtade täitmiseks üheski nimekirjade ühendusse kuuluvast kandidaatide nimekirjas enam kandidaate üle ei jäänud, jaotatakse vabanenud vallavolikogu liikmete kohad kõigi

teiste §§ 18—25 korras arvesse võetud nimekirjade ühenduste ja iseseisvate nimekirjade vahel § 54. ja järgmiste korras.

§ 58. Kandidaatide nimekirja piirides tunnistatakse vallavolikogu liikmeks valituks kõigepealt need kandidaadid, kes on saanud vähemalt nii palju nimelisi hääli, kui suur on ühenduse jagaja (§ 56), iseseisva nimekirja juures — kui suur on valimise jagaja (§ 54).

§ 59. Kandidaatide nimekirja peale langevad kohad, mis eelmises (58) paragrahvis jagamata jäävad, jaotatakse järgmiselt: nimekirjale ilma üksikut kandidaati märkimata antud häälte arvust arvatakse nimekirjas seismise järjekorras esimesele, teisele, kolmandale jne. kandidaadile temale antud nimeliste häälte juurde, kui tal neid ei ole, siis tema nimele niipalju hääli, et ühenduse jagaja, iseseisva nimekirja juures — valimise jagaja, täis saab. Ei tee üksikut kandidaati tähendamata antud häälte arvu ülejääk ka nimekirjas järgneva kandidaadi nimeliste häältega koos ühenduse või vastavalt valimise jagajat välja, arvatakse ülejääk nimelisteks häälteks nimekirjas seismise järjekorras esimesele kandidaadile, keda veel ei ole valituks loetud, ja arvatakse valituks see kandidaat, kellel sellega on kõige rohkem nimelisi hääli, kusjuures ühesuuruse häälte arvu juures annab nimekirja järjekord eesõiguse.

§ 60. Ei ole nimelisi hääli üldse antud, loetakse kandidaadid valituks nimekirja järjekorras.

Ei ole üksikut kandidaati tähendamata hääli üldse antud, loetakse kandidaadid valituks nende nimeliste häälte arvu suuruse järjekorras.

§ 61. Juhtumisel, kui vallavolikogu liige kaotab oma valimisõiguse, lahkub surma läbi või volitusi maha pannes, astub tema asemele kandidaat sellest nimekirjast, mille järgi lahkuja vallavolikogu liige oli valitud. Lahkunu asendamisel talitab vallavalitsus valimisseaduse §§ 54. — 60. korras.

VIII. Valimise vabaduse ja korra kindlustamine.

§ 62. Karistused, mis ette nähtud Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse §§ 104—113, on täiel määral maksvad ka vallavolikogude valimiste puhul kordasaadetud eelpooltähendatud seaduse paragrahvides loetletud süütegude kohta.

IX. Valimiste tegevuse järevalve ja protesteerimise kord.

§ 63. Pärast valimiste toimetamise lõppu lõpetavad valimiste asutused oma tegevuse ja

kogu valimiste asi ühes vallakomiteede ja jaoskonna-komisjonide protokollidega ja § 50. pp. 2., 3. ja 4. tähendatud valimise sedelitega saadetakse kolme päeva jooksul vastavale järevalve asutusele, kes võib seitsme päeva jooksul vastavas kohtus administratiiv-kohtu korras protestiga esineda.

§ 64. Kaebusi valimistel tehtud vildakuste kohta võivad ainult kodanikud tõsta, kelle valimistest osavõtmise õigus, kuid hiljemalt 3 päeva jooksul pärast valimiste lõppu. Kaebused esitatakse administratiiv-kohtu korras.

§ 65. Protestid ja kaebused, mis §§ 63.—64. nimetatud, vaatab kohus läbi seitsme päeva jooksul, kaebuse kättesaamise päevast arvates. Kohtu otsuse peale võib seitsme päeva jooksul pärast kohtuotsuse väljakuulutamist Riigikohutusse edasi kaevata, kes edasikaebuse 7 päeva jooksul läbi vaatab, kaebuse kättesaamise päevast arvates. Kui kohus valimised kogu nende ulatuses tühistab, kuulutab maakonnavalitsus välja uued valimised, mis hiljemalt pooleteise kuu jooksul pärast vastava kohtu seaduslikku jõusse astunud otsuse kättesaamist tulevad läbi viia.

Kui kohus üksikute vallavolikogu liikmete valimise tühistab, kustutab vallavalitsus need kodanikud vallavolikogude liikmete nimekirjast ja kutsub nende asemele kandidaadid käesoleva seaduse §§ 54.—60. korras.

§ 66. Pärast valimiste toimetamise lõpetamist seab vallavalitsus kokku vallavolikogu liikmete ja nende kandidaatide lõpuliku nimekirja. See nimekiri kuulutatakse vallavalitsuse poolt üldiseks teadmiseks ja esitatakse järevalve asutusele.

A r u a n d j a B. O j a (loeb):

„§ 67. Kui Riigikohus valimised kogu ulatuses tühistab, määratakse käesoleva seaduse põhjal uued valimised. Käesoleva (67) paragrahvi korras valitud vallavolikogu täidab oma kohuseid tähtaja jooksul, mis käesoleva seaduse § 70. ette nähtud.“

Sellega, et II lugemisel § 65 teisel kujul vastu võeti, langeb §§ 67., 68., 69. tähtsus ära, nii et ma teen ettepaneku, § 67 tagasi lükata.

K. Virma (stp): Aruandja juba seletas, et §§ 67 ja 68 peaksid välja jääma, aga aruandja ütles, et ka § 69 tuleks välja jätta, seda ma toetada ei saaks, sest § 69 kõneleb üksikute vallavolikogu liikmete valimise tühistamisest, ja sellepärast peab see paragrahv sisse jääma. (Aruandja B. Oja: § 65. viimane lõige ütleb seda!) Ma toetan aruandja poolt tehtud ettepanekut, et need paragrahvid välja jäetaks.

Juhataja **R. Penno**: On ettepanek, § 67 välja jätta, Riigikogu liikmed selle üle teevad ise järeldused § 67. hääletamisel. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 67 tagasi lükatud.

Aruandja **B. Oja** (loeb):

„§ 68. Vallavolikogu otsused, mis enne tehtud, kui vallavalitsus kogu volikogu valimiste tühistamisest teate saab, jäävad jõusse. Ametnikkudel, keda tühistatud vallavolikogu valinud, jäävad volitused alale kuni uue vallavolikogu poolt valitud ametnikkude ametikohuste täitmisele asumiseni.“

Eelpool toodud põhjustel teen ma ettepaneku, see paragrahv tagasi lükata.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 68 tagasi lükatud.

Aruandja **B. Oja** (loeb):

§ 69. Kui Riigikohus üksikute vallavolikogude liikmete valimised tühistab, kutsutakse väljalangenud volikogu liikmete asemele kandidaadid käesoleva seaduse §§ 54. — 60. korras.“

Teen ettepaneku § 69 tagasi lükata.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 69 tagasi lükatud.

Aruandja **B. Oja** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 70—80.

X. Vallavolikogu liikmete arv ja volituste kestvus.

§ 70. Vallavolikogude volitused kestavad kolm aastat.

§ 71. Vallavolikogude liikmete arv määratakse vallas, kus kuni 1500 elanikku on, viieteistkümne peale; iga 200 elaniku kohta, mis üle selle, määratakse üks liige, mitte aga üle kahekümneviie liikme ühtekokku. Liikmete arvu määrab kindlaks eelmine vallavolikogu.

XI. Vallavolikogu ja vallavalitsus.

§ 72. Vallavolikogu koosolekuid juhatab vallavanem või tema abi ja kirjutab protokoll vallasekretär. Neil kordadel, kui vallavalitsuse tegevust arutatakse, juhatab volikogu koosolekut volikogu liige, kes igal üksikul korral selleks valitakse, ja kirjutab protokoll volikogu poolt valitud volikogu liige.

§ 73. Vallavolikogu on oma võimkonna pürides määravaks asutuseks. Tema otsustamise alla käivad kõik valla omavalitsusse puutuvad küsimused, täidesaatvate organite valimine ja nende tegevuse järele valvamine.

§ 74. Vallavolikogu koosolekute kokkukutsujaks on vallavalitsus.

§ 75. Vallavolikogu koosolek on otsusevõimeline, kui on koos vähemalt pool kõigist volikogu liikmetest.

§ 76. Vallavolikogu otsused tehakse hääle-enamusega, lahtisel hääletamisel, kui üksikud liikmed salajast hääletamist ei nõua. Hääle pooleksjagunemisel loetakse küsimus tagasi lükatuks.

Üksikute volikogu liikmete volituste tühjastunnistamiseks ja ametisolevate isikute vastutusele võtmiseks on kõigi volikogu liikmete $\frac{2}{3}$ hääleenamust tarvis.

Vallavalitsuse liikmete valimised, ametnikkude vastutusele võtmine, palga suuruse ning abirahade määramine üksikutele kodanikkudele ja volikogu liikmete volituste tühjastunnistamine sünnib salajasel hääletamisel.

§ 77. Vallavolikogu liige, kes ilma mõjuvate põhjusteta kolmest koosolekust järgimööda ei ole osa võtnud, arvatakse volikogu otsusega volikogust lahkunuks. Tema asemele astub järgmine kandidaat nimekirjast, mille järele lahkunud liige valitud.

§ 78. Vallavalitsuse asjaajamist kontroleerib revisjoni komisjon, kes volikogu liikmete hulgast valitakse volikogu kestuse ajaks. Revisjoni komisjoni liikmete arvu määrab volikogu tarviduse järele, kuid mitte vähem kui kolm. Revisjoni komisjonil on õigus asjatundjaid oma töödest osa võtma kutsuda ja revideerimist oma üksikute liikmete hooldeks anda.

§ 79. Valla omavalitsuse täidesaatvaks organiks on vallavalitsus, mis koosneb vallavanemast ja vähemalt kahest tema abist.

§ 80. Vallavalitsuse liikmed (§ 79) valitakse vallavolikogu poolt vallavolikogu kestuse ajaks.

Vallavolikogu esitajad valib vallavolikogu oma kestuse ajaks, kui vallavolikogu seks lühemat tähtaega ei määra.

Valida võib ka neid, kes mitte vallavolikogu liikmed ei ole, kuid vallavalitsuse liikmetena on neil vallavolikogu koosolekutel ainult sõnaõigus.

Aruandja **B. Oja** (loeb):

§ 81. Vallavalitsuse raamatute ja arvete pidamiseks ja üldse kõigi vallavalitsuse kantselei ja asjaajamise juhtimiseks valib vallavolikogu vastava hariduse ja ettevalmistusega kodanikkude hulgast ametisse vallasekretäri

(ajutine seadus vallaametnikkude palga- ja tööolude korraldamise kohta — „R. T.“ nr. 69/70 — 1920. a.)

Peale maksvates seadustes ettenähtud korda võib vallasekretäri vallandada vallavolikogu, kusjuures vallandamise poolt peab antama vähemalt $\frac{2}{3}$ häali vallavolikogu seaduslikust koosseisust.

Vallasekretäri võib vallavolikogu teenistusest vallandada ainult järevalve asutuse nõusolekul või ettepanekul.

H. Kiiver (as): Käesoleva seaduse arutamise II lugemisel tegin ma selle paragrahvi juurde paranduse, mis selles seisib, et vallasekretärid peaksid saama sama kaua aja peale ametisse seatud, kui on valitud ametisse neid määrav organ, see on vallanoukogu. Kui ma oma ettepanekut põhjendasin ja nimetasin, et kui üks inimene korralikult tööd teeb, siis keegi teda töölt ära ei aja, siis hüüti mulle, et siiski seda tehakse, kuid pean kordama, et maal seda ei teha, vaid seal vaadatakse selle peale, kas inimese tööd teeb või mitte. Mina arvan selle juures, et see küsimus ei ole siiski nii lihtne nagu meil seda võtta tahetakse, arvan, et meil paljud lähivad siinjuures hoopis teisest seisukohast välja. Käesolev juhus on minu arvates esimene samm omavalitsuste õiguste kärpimisele. Ma ei saa aru, miks siin kaudset teed käiakse, kui ei taheta, et omavalitsuse asutused olemas on, siis öeldagu seda otsekohe, aga mitte nii ääri-veeri mööda. Kui vallanoukogusid ei usaldata, siis pandagu keskvalitsuse poolt kasak ametisse, ning asi oleks korras, mina aga seda mingil tingimisel ei poolda. Kuidas sekretärid ise selle peale vaatavad, selleks lubatagu mulle üks näide ette lugeda. Minule kui omavalitsuse komisjoni liikmele saadeti ühe vallasekretäri poolt terve seaduseelnõu selle seaduse juurde, kus üht ja teist kirjutatud, näiteks nõutakse, et vallasekretär vabaneb ametist tema surma puhul jne. Muuseas lisab ta juurde: tema kirjutab: (M. Martna, stp: Kas see terve seaduseelnõu on ühe „tema“ töö?) „Minule paistab asunikkude esitajate ülespidamine Riigikogu omavalitsuse komisjonis vallasekretäride suhtes eriti imelik olema. Teil peab see meeles olema, et asunikud vallas just kõige enam, kui teised, vallasekretäride abi tarvitavad. Ja kui teie sekretäridele Riigikogus lausa näkku sülgate, siis pidage meeles, et see valdades kohalikkude sekretäride poolt vastukajata ei jää. Sekretärid jälgivad rühmade tegevust väga suure tähelepanuga, ja võite üsna julged olla, et missugune rühm Riigikogus vähem pakub, sellele kohapeal ka vähem pakutakse.“ Nagu näete, ei saa sellele

kirjale enam palju juurde lisada.....(L. Johanson, stp: Meile nad nõnda ei kirjuta! — J. Hünerson, põl: Oksjonimehed.) Ma ei usu, et sekretäre niisuguse ilmavaatega palju on, aga ma julgen siiski oletada, et niisuguseid on, ja kui niisuguseid sekretäri rohkem on, kes sarnase mõtteviisiga, siis ei oska mina tõesti aru saada, kuidas niisugustest sekretäridest ülepea lahti saab, sest automaatselt nad ei vabane ja lahti lasta neid keegi ei julgeks. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Kas see mõni Teie sõber on?) Üsna hea sõber vist jah, sest ega ta muidu nii ei kirjutaks.

Kõike seda arvesse võttes teen ma ettepaneku, § 81. kolmandas reas võtta sõna „vallavolikogu“ järele „oma volituste kestvuseni“. Ühtlasi palun seda paragrahvi Riigikogu kodukorra § 83. põhjal kinniselt hääletada.

J. Vain (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Siin oleks raske öelda, kas nüüd ettepaneku tegija vähem pakub sekretäridele või rohkem, (H. Kiiver, as: Vähem!) ja selles suhtes mina vaidlema ei lähe. Aga see kolme aasta peale ametisse seadmine on ühenduses veel teise küsimusega ja nimelt sellega — kas vallasekretär on vallavalitsuses tõesti tehniline jõud, nii nagu seda on linnavalitsuses asjaajaja ja samuti maakonnaavalitsuses, või on tema vallavalitsuse liige? Kui ta on vallavalitsuse liige kõigi nende õigustega, mis on linnavalitsuse, maakonnaavalitsuse, vallavalitsuse liikmetel, siis on loomulik, et ta valitakse sama aja peale, nagu iga teine vallavalitsuse liige. Kui aga temale ei taheta seda liikmeõiguste kompleksi tervel määral anda, vaid peetakse teda ainult tehniliseks jõuks töö juures, siis ei ole ju mõtet ära võtta ka neid õigusi, mis igal tehnilisel jõul on. Terve see seadus, nii palju kui mina seda silmitsenud olen, ei räägi sellest, et vallasekretäril kõik need õigused oleksid, mis vallavalitsuse liikmel; see muudatus aga teeb tema siiski ümbervalitavaks samuti, nagu see valitavate omavalitsuse liikmete kohta maksev on. Sellepärast ei ole seal läbi viidud ei üks ega teine printsip. Kui juba teised paragrahvid õigusi on kärpinud, siis pange ka siin tehnilise jõu õigused maksma.

P. Baranin (vn): По тем же мотивам, которые изложил здесь господин Кийвер, я вношу следующее предложение: § 81 vastu võtta järgmises redaktsioonis: „Vallavalitsuse ametnikke määrab ametisse ja vabastab ametist vallavalitsus.

Vallavalitsuse raamatute ja arvete pidamiseks ja üldse kõigi vallavalitsuse kantselei ja asjaajamise juhtimiseks määrab ametisse

vallavalitsus vastava hariduse ja ettevalmistusega kodanikkude hulgest vallasekretäri (ajutine seadus vallaametnikkude palga- ja tööolude korraldamise kohta — „Riigi Teataja“ nr. 69/70 — 1920. a.).

Vallavalitsuse protokollil ärakiri vallasekretäri määramise kohta saadetakse vastavale järevalve asutusele ühes määratava vallasekretäri kandidaadi dokumentidega järevalve teostamiseks omavalitsuse ajutise järevalve seaduse korras.

Vallasekretäri võib vallavalitsus teenistusest vallandada ainult järevalve asutuse nõusolekul.“

Selleks juhtumiseks, kui see esimene ettepanek tagasi lükatakse, teen veel teise ettepaneku, nimelt § 81 vastu võtta järgmises redaktsioonis: „Vallavalitsuse raamatute ja arvete pidamiseks ja üldse kõigi vallavalitsuse kantselei ja asjaajamise juhtimiseks valib vallanõukogu vastava hariduse ja ettevalmistusega kodanikkude hulgest ametisse vallasekretäri (ajutine seadus vallaametnikkude palga ja tööolude korraldamise kohta — „Riigi Teataja“ nr. 69/70 — 1920. a.)

Vallasekretäri võib vallanõukogu teenistusest vallandada ainult järevalve asutuse nõusolekul.“

Need ettepanekud on II lugemisel tehtud siseministeeriumi esitaja poolt, ja nendel samadel motiividel, mis siis ette kanti, teen selle ettepaneku nüüd uuesti.

Juhataja R. Penno: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja B. Oja: Ettetoodud ettepanekud olid ka omavalitsuse komisjonis arutamisel, ja omavalitsuse komisjon on kõik need põhimõtted tagasi lükanud ja Riigikogule esitanud selle teksti, mis II lugemisel ka vastu võeti. Võin ainult nii palju öelda, et omavalitsuse komisjoni liikmed ei ähvarduse ega ühelgi teisel põhjusel ei ole seda otsust teinud, vaid tõesti ainult otstarbe pärast. (V a h e l h ü ü e a s u n i k k u d e r ü h m a s t: A g a k a s ä h v a r d u s e d s e a l t e a t a v a d o l i d?) Meie peale ähvardused ei mõju.

Juhataja R. Penno: Rkl. Kiivrilt on ettepanek: „§ 81 — kolmandas reas peale sõna „vallavolikogu“ võtta vahele sõnad „oma volituste kestvuseni“.

Rkl. Baranin'ilt on ettepanek: „§ 81. vastu võtta järgmises redaktsioonis: „Vallavalitsuse ametnikke määrab ametisse ja vabastab ametist vallavalitsus.

Vallavalitsuse raamatute ja arvete pidamiseks ja üldse kõigi vallavalitsuse kantselei

ja asjaajamise juhtimiseks määrab ametisse vallavalitsus vastava hariduse ja ettevalmistusega kodanikkude hulgest vallasekretäri (ajutine seadus vallaametnikkude palga- ja tööolude korraldamise kohta — „Riigi Teataja“ nr. 69/70 — 1920. a.).

Vallavalitsuse protokollil ärakiri vallasekretäri määramise kohta saadetakse vastavale järevalve asutusele ühes määratava vallasekretäri kandidaadi dokumentidega järevalve teostamiseks omavalitsuse ajutise järevalve seaduse korras.

Vallasekretäri võib vallavalitsus teenistusest vallandada ainult järevalve asutuse nõusolekul.“

Edasi on selleks juhtumiseks, kui see paragrahv peaks tagasi lükatama, härra Baranin'ilt teine ettepanek — § 81 vastu võtta järgmises redaktsioonis: „Vallavalitsuse raamatute ja arvete pidamiseks ja üldse kõigi vallavalitsuse kantselei ja asjaajamise juhtimiseks valib...“ — Rkl. Baranin, Teil on siin kirjutatud „vallanõukogu“, kuna aga Riigikogu poolt II lugemisel vastu võeti „vallavolikogu“, mitte nõukogu. Kas olete nõus, et siin Teie ettepanekus vastava paranduse teeme? (P. Baranin, vn kohalt: Olen nõus.) „...vallavolikogu vastava hariduse ja ettevalmistusega kodanikkude hulgest ametisse vallasekretäri (ajutine seadus vallaametnikkude palga- ja tööolude korraldamise kohta — „Riigi Teataja“ nr. 69/70 — 1920. a.)

Vallasekretäri võib vallavolikogu teenistusest vallandada ainult järevalve asutuse nõusolekul.“

Kavatsen hääletada järgmises järjekorras. Kõigepealt rkl. Baranin'i esimene ettepanek, kui see tagasi lükatakse, siis rkl. Baranin'i teine ettepanek, kui ka see ettepanek tagasi lükatakse, siis rkl. Kiivri parandused esitatud paragrahvile ja viimaks paragrahv ise.

Sõna on hääletamise motiivide kohta rkl. Tõnisson'il.

J. Tõnisson (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Valla omavalitsuste tegevuse edukuse seisukohalt on väga tähtis, et vallasekretär mitte tuule peal ei oleks, vaid et ta oleks kui tehniline jõud kindlustatud, niikaua kui ta seisab oma ülesannete kõrgusel, ilma et seal saaks ajutised voolud teda ära nihutada. Sellelt seisukohalt tuleks vallasekretäri seisukorda kindlustada, ja just selles mõttes on rahvaerakond komisjoni poolt esitatud paragrahvi kuju vastuvõtmise poolt.

Juhataja R. Penno: Asun rkl. Baranin'i esimese ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on

ettepanek tagasi lükatud. Asun rkl. Baranin'i teise ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Rkl. Kiivri ettepaneku kohta nõutakse kinnist hääletamist. Palun sedelid välja jagada. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 22 häält, vastu 51 häält, erapooletuid 3, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 81 nii, nagu see teisel lugemisel on vastu võetud. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 81 vastu võetud.

Aruandja **B. Oja** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 82—93.

§ 82. Vallavalitsuse teisi ametnikke määrab ametisse ja vabastab ametist vallavalitsus.

§ 83. Jooksvate asjade ajamiseks peab vallavalitsus mitte vähem kui kaks korda kuus järjekorralised koosolekud.

§ 84. Vallavalitsuse koosolekud on otsusvõimulised, kui nendest osa võtavad vähemalt kolm liiget. Koosolekut juhatab vallavanem, viimase puudumisel aga üks tema abidest.

§ 85. Vallavalitsuse koosolekute otsused tehakse liht hääleteenamusega. Lähevad hääled pooleks, tuleb ettepanek tagasilükatuks arvata. Hääletamine sünnib avalikult, kui üksikud liikmed salajast hääletamist ei nõua. Ametnikkude valimine on salajane.

§ 86. Vallavalitsuse kirjavahetus ja dokumendid kirjutatakse alla vallavanema või tema abi ja vallasekretäri poolt.

§ 87. Vallavalitsus tarvitab valla omavalitsuse kassa summasid volikogu poolt kinnitatud eelarve piirides. Erakorralistel juhtumistel, kui asi edasilükkamist ei kannata, võib vallavalitsus summasid volikogu poolt enne kindlaksmääratud suuruses ka üle eelarve välja anda. Viimased väljaminekud tulevad aga volikogule lähemal koosolekul kinnitamiseks ja krediidi määramiseks ette panna.

§ 88. Eelarve järgneva aasta kohta tuleb vallavalitsuse poolt hiljemalt 1. jaanuariks vallavolikogule ette panna. Aruanded läinud aasta kohta valmistab vallavalitsus hiljemalt 1. juuniks.

§ 89. Oma tegevuse eest saavad vallavanem ja tema abid kindla palga vallavolikogu otsuse järgi. Palgamääramine sünnib enne valimisi.

§ 90. Valla koolikorraldus kuulub valla omavalitsuse võimkonda.

XII. Lõppmäärused.

§ 91. Käesoleva seaduse maksmahakkamisega kaotavad maksvuse 1) 4. aprilli 1921. a.

seadus vallanoökogude valimise kohta („R. T.“ nr. 26 — 1921. a.) ja 2) Eestimaa koolivalitsuse ajutise korralduse §§ 26—33 („R. T.“ nr. 6 — 1918. a.).

§ 92. Kõigis maksvates seadustes lugeda sõna „vallanoökogu“ asemel „vallavolikogu“.

§ 93. Käesolev seadus hakkab maksma väljakuulutamisega „Riigi Teatajas“.

Juhataja **R. Penno**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

7. Lagedi jaama territooriumi laiendamiseks maa sundvõõrandamise seadus — III lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **V. Hasselblatt** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, § 1 ja § 2.

Lagedi jaama territooriumi laiendamiseks maa sundvõõrandamise seadus.

§ 1. Laiarööpalise raudtee Lagedi jaama territooriumi laiendamiseks võõrandatakse riigi kasuks teedeministri poolt kinnitatavate plaanide järgi Harju maakonnas, Rae vallas asuvaist:

1) „Nurga nr. 20“ talu maast, mis Lagedi mõisast lahutatud ja asub kinnistus nr. 6700 all, — 2108,72 m² suurune maa-ala,

2) „Kalmari nr. 21“ talu maast, mis Lagedi mõisast lahutatud ja asub kinnistus nr. 5101 all, — 3936,74 m² suurune maa-ala,

3) „Sepa-Mardi nr. 22“ talu maast, mis Lagedi mõisast lahutatud ja asub kinnistus nr. 5102 all, — 3413,34 m² suurune maa-ala.

§ 2. Võõrandatud maade ülevõtmine teedeministeeriumi poolt ja nende eest tasumaksimine senistele omanikkudele raudteevalitsuse 1926./27. a. erakorralise eelarve § 3. ettenähtud summadest sünnib maksvate seaduste järgi.

Juhataja **R. Penno**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

8. Linnade eelarvete ja aruannete kokkuseadmise ja trahterining lõbustusmaksude tähtaegade muutmise seadus — II lugemisel. Et omavalitsuse komisjoni aruandja kohal ei ole, täidab tema kohuseid omavalitsuse komisjoni esimees rkl. Liigand.

Omavalitsuse komisjoni aruandja **O. Liigand** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu näh-

tava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja I osa.

Linnade eelarvete ja aruannete kokkuseadmise ja trahteri- ning lõbustusmaksude tähtaegade muutmise seadus.

I.

Linna eelarve-aasta algab 1. aprillil ja lõpeb järgmise kalendriaasta 31. märtsil. Arvete lõpulikke õiendusi ja kreditoridele maksimisi võib toimetada kuni 1. juunini.

Aruandja **O. Liigand** (loeb):

II.

Üleminekuks uue eelarve-aasta peale seavad linnad 1927./28. aasta eelarve 15 kuu peale kokku, arvates 1. jaanuarist 1927. a.

M. Juhkam (tõer): Kui oleks seadus tulnud arutamisele varem — oleks võidud vastu võtta seaduse II osa praeguses redaktsioonis. Praegu on aga mõned linnad eelarved juba 12 kuu peale kokku seadnud ja mitte 15 kuu peale, nagu seda nõutakse seaduse II osas. Tuleb silmas pidada, et ainult ühe suurema linna, näiteks Tallinna eelarve kokkuseadmine ja paljundamine maksab mõnedkümnendtuhandet, ja on ju ükskõik, kuidas üleminekut uuel eelarve-aastal teostada: kas sel teel, et eelarve tuleb kokku seada 15 kuu peale, või 15+3 kuu peale. Tekkinud olukorras tuleks jätta linnadele vabadus, kokku seada eelarved kas 15 kuu ehk aasta ja täiendavalt 3 kuu peale. Kõik oleneb sellest, kuidas on nende eelarvetöö, kui kaugemale nad on jõudnud.

Seda silmas pidades teen ettepaneku, võtta seaduseelnõu II osa järgmiselt:

„II. Üleminekuks uue eelarve-aasta peale seavad linnad eelarve kokku 1927. a. kohta ja 1928. a. esimese kolme kuu peale.

Märkus: Linnadel on õigus tähendatud ülemineku aja peale eelarve kokku seada koos 15 kuu peale, arvates 1. jaanuarist 1927. a.“

Juhataja **R. Penno**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **O. Liigand**: Õieti rkl. Juhkami parandus ei tee võimatuks, mis siin seaduseelnõus on ette nähtud. Omavalitsuse komisjonis seda küsimust kaalutud ei ole. Omavalitsuse komisjoni meeoleolu järgi oli seal soov, et linnad 15 kuu peale eelarved kokku seaksid. See parandus ei tee seda võimatuks, ta teeb võimalikuks teist viisi eelarved kokku seada. Isiklikult pooldaksin seda parandust, aga komisjoni nimel ei saa

ma sellega ühineda, arvesse võttes, et seda parandust seal kaalutud ei ole, ja teen ettepaneku, seda eraldi hääletada.

Juhataja **R. Penno**: Rkl. Juhkamilt on ettepanek, II osa vastu võtta järgmisel kujul: „Üleminekuks uue eelarve-aasta peale seavad linnad eelarve kokku 1927. a. kohta ja 1928. a. esimese kolme kuu peale.

Märkus: Linnadel on õigus tähendatud ülemineku aja peale eelarve kokku seada koos 15 kuu peale, arvates 1. jaanuarist 1927. a.“

Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on II osa vastu võetud rkl. Juhkami poolt ettepanekud kujul.

Aruandja **O. Liigand** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu III, IV, V, VI, ja VII osa.

III.

Vene ajutise valitsuse 29. septembri 1917. a. linnade sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete seaduse (Seadl. ja valits. korrald. kogu 1917. a. nr. 274) §§ 132., 134., 144., 146., 147., 163. ja 164. ettenähtud tähtaegade asemel lugeda: § 132. — „1. oktoobriks“ ja „1. detsembri“ asemel „1. veebruariks“ ja „1. märtsi“;

§ 134 — „1. aprillini“;

§ 144 — „15. maiks“;

§ 146 — „1. juunist“;

§ 147 — „1. juuni“;

§ 163 — „1. maiks“, „1. augusti“, „septembriks“ ja „1. oktoobriks“ asemel „1. septembriks“, „1. novembri“, „1. detsembriks“ ja „1. jaanuariks“; ja

§ 164 — „1. septembriks“ ja „1. oktoobriks“ asemel „1. detsembriks“ ja „1. jaanuariks“.

IV.

Traheri seaduse (Sead. kogu XII k. 2. j. 1906. a. väljaanne) §§ 31., 35., 42., 43. ja 44. ettenähtud tähtaegade asemel lugeda:

§ 31 — „15. oktoobriks“;

§ 35 — „1. novembrini“;

§ 42 — „20. oktoobriks“ ja „20. oktoobrist kuni 1. novembrini“ asemel „20. novembrini“;

§ 43 — „20. oktoobriks“, „10. novembriks“ ja „10. kuni 20. novembrini“ asemel „20. novembriks“, „10. detsembriks“ ja „10. kuni 20. detsembriks“; ja

§ 44 — „20. detsembriks“.

V.

Lõbustusmaksu muutmise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 44 — 1922. a., sead. nr. 16) § 3.

ettenähtud tähtaegade „15. septembriks“, „15. oktoobriks“ ja „15. oktoobrist kuni 1. novembrini“ asemel lugeda: „15. novembriks“, „15. detsembriks“ ja „15. detsembrist kuni 1. jaanuarini“.

VI.

Linnaseaduse § 64. märkus pannakse maksma järgmiselt: „Detsembris määratakse volikogu koosolek linna eelarve täitmise aruande, niisama ka muude linnavalitsuse möödunud aasta aruannete läbivaatamiseks, veebruaris aga — järgneva aasta tulude ja kulude eelarve arutamiseks“.

VII.

Käesolev seadus hakkab maksma 1. jaanuarist 1927. a.

9. Valla ja maakonna omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse täiendamise ja muutmise ning maalasuvate liikumata varanduste maksu seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

Juhataja R. Penno: Omavalitsuse komisjoni aruandja puudumisel on sõna omavalitsuse komisjoni esimehel rkl. Liigand'il.

Omavalitsuse komisjoni aruandja **O. Liigand** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, I, II, III ja IV osa.

Valla ja maakonna omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse täiendamise ja muutmise ning maalasuvate liikumata varanduste maksu seaduse muutmise seadus.

I.

1. Vabariigi Valitsuse poolt 19. jaanuaril 1920. a. vastuvõetud valla ja maakonna omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 18/19 — 1920. a. seadus nr. 83) § 72 täiendatakse teise lõike ja märkusega järgmises redaktsioonis:

„Eelarve-aasta algab 1. aprillil ja lõpeb järgmise kalendriaasta 31. märtsil. Arvete lõpulikke õiendamisi ja kreditoridele maksimisi võib toimetada kuni 1. juunini.

Märkus. Üleminekuks uue eelarve-aasta peale seatakse 1927./1928. a. eelarve 15 kuu peale kokku arvates 1. jaanuarist 1927. a.

II.

Eelmises osas tähendatud valla ja maakonna omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eel-

arvete ja aruannete ajutise seaduse §§ 28., 29., 78., 80., 88. ja 89. ettenähtud tähtaegade asemel lugeda:

§ 28 — „1. oktoobriks“ ja „15. oktoobrit“ asemel „1. jaanuariks“ ja „15. jaanuari“;

§ 29 — „kuni 31. jaanuarini“;

§ 78 — „1. oktoobriks“ ja „1. detsembrist“ asemel „1. jaanuariks“ ja „1. märtsi“;

§ 80 — „aprilliks“;

§ 88 — „1. maiks“, „1. augustiks“, „1. septembriks“ ja „1. oktoobrit“ asemel „1. augustiks“, „1. novembriks“, „1. detsembriks“ ja „1. jaanuari“; ja

§ 89 — „1. septembriks“ ja „1. oktoobriks“ asemel „1. detsembriks“ ja „1. jaanuariks“.

III.

Vabariigi Valitsuse poolt 19. jaanuaril 1920. a. vastuvõetud maalasuvate liikumata varanduste maksu seaduse („Riigi Teataja“ nr. 18/19 1920. a., sead. nr. 82) §§ 28. ja 29. ettenähtud tähtaegade asemel lugeda:

§ 28 — „30. aprilli ja 30. novembrist“; ja

§ 29 — „30 novembrist“.

IV.

Käesolev seadus hakkab maksma 1. jaanuaril 1927. a.

10. Nuhtluse seaduse § 359. muutmise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **T. Kalbus** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst.

Nuhtluse seaduse § 359. muutmise seadus. Nuhtl. seaduse § 359. muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt.

§ 359. Kui ametnik või teenija, kes süüdi tema kätte teenistusosalal usaldatud riigi-, omavalitsuse- või eravaranduse omastamises või raiskamises, ära jookseb kohtu eest kõrvalehoidmise sihiga või oma kuriteo varjamiseks dokumente võltsib, siis karistatakse teda:

sunnitööga § 19. neljanda astme järgi.

Peale selle nõutakse süüdlaselt sisse omastatud või raisatud varanduse väärtus.

Juhataja R. Penno: Riigikogu koosolek on kestnud kaks tundi. Kuulutan veerandtunnilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 18.55 min.

Pärast vaheaega jätkub koosolek kell 19.20 m.

Koosolekut juhatab abiesimees **R. Penno**. Sekretäri kohal abisekretär **J. Piiskar**.

Juhataja R. Penno: Enne päevakorrale asumist on sõna sekretäril teadaande korras.

11. Teadaandmine maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse muutmise seaduse väljakuulutamise seismapaneku nõudmise esitamise kohta.

väljakuulutamise seismapanemist.

Tallinnas, 30. novembril 1926. a. kell 1/27 õhtul.

H. Anniko,
L. Raudkepp,
A. Sternfeldt.“

12. Nisu- ja maisijahu ning mannamüügi seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja J. Lehtman kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, §§ 1—7.

Nisu- ja maisijahu ning mannamüügi seadus.

§ 1. Keelatud on müüa, müügil hoida ja müügi jaoks valmistada nisujahu segatult maisijahuga ja nisumanna segatult maisimannaga.

§ 2. Nisujahu ja nisumanna sissevedamisel peab kaubasaaja tolliasutusele kirjaliku tõenduse andma, et sisseveetav nisujahu või nisumanna maisisaadusi ei sisalda.

Kui kaubasaaja niisugust tõendust tolliasutusele ei esita või kui kahtlus tekib, et sisseveetavasse nisujahusse või nisumannasse maisisaadusi on segatud, tehakse kaubakäsitaja kulul kauba ekspertiis, ja kui selgub, et nisujahud või nisumanna maisi sisaldavad, jäetakse kaubakäsitajale valida, kas kaupa üldises korras tagasi viia või tema vastuvõtmisest tolliseadustiku § 257. määruste järgi loobuda.

§ 3. Maisijahud ja maisimanna, mis veskipidajate või kauplejate ladudes ja ärides müügil hoitakse, peavad kandma kottidel või pakkimistel Eesti keeles suurt selget pealkirja, mis näitab, et jahud või manna maisist on jahvatatud.

§ 4. Süüdlast selles, et ta müüs, müügil

Sekretär J. Piiska r: Riigikogu juhatusel on tulnud järgmine kiri: „Riigikogu juhatusel. Kodukorra § 58. põhjal teatavad allakirjutanud Riigikogu liikmed, et nad nõuavad 30. nov. 1926. a. lõpulikult vastuvõetud „Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse muutmise seaduse“

hoidis või müügi jaoks valmistas nisujahu või nisumanna, millesse maisisaadused segatud, karistatakse arestiga mitte üle 3 kuu või rahatrahviga mitte üle 30.000 marga. Peale selle konfiskeeritakse niisugune kaup riigi kasuks.

§ 5. Süüdlast käesoleva seaduse § 3. määruste rikkumises karistatakse arestiga mitte üle ühe kuu või rahatrahviga mitte üle 10.000 marga.

§ 6. Vabariigi Valitsusel on õigus selle seaduse teostamiseks täiendavaid määrusi välja anda.

§ 7. Käesolev seadus astub jõusse kaks kuud pärast ta väljakuulutamist.

13. Eesti ja Läti vahelise maksude sissenõudmise ja maksualuste kohta teadeteandmise konventsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel.

Väliskomisjoni aruandja A. Reikannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, §§ 1 ja 2.

Eesti ja Läti vahelise maksude sissenõudmise ja maksualuste kohta teadeteandmise konventsiooni kinnitamise seadus.

§ 1. Eesti ja Läti vaheline maksude sissenõudmise ja maksualuste kohta teadeteandmise konventsioon, mis alla kirjutatud Riias, 28. mail 1926. a. tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Konventsiooni prantsuskeelne tekst ja eestikeelne tõlge avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

14. Ajutise aleviseaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Juhataja R. Penno: Omavalitsuse komisjoni aruandja rkl. Sikkar'i puudumise tõttu täidab aruandja kohuseid omavalitsuse komisjoni esimees rkl. Liigand.

Omavalitsuse komisjoni aruandja O. Liigand: Käesolev ajutise aleviseaduse muutmise seadus on välja töötatud Vabariigi Valitsuse poolt alevite eelarve-aasta kooskõlastamiseks riigi eelarve-aastaga. Neilsamadel motiividel, nagu täna Riigikogu poolt II lugemisel vastuvõetud linnade eelarvete ja aruanete kokkuseadmise ja trahteri- ning lõbususmaksude tähtaegade muutmise seaduses, on ka käesolevas seaduses alevid linnadeliidu kaudu soovi avaldanud, eelarve-aasta kooskõlastamiseks riigi eelarve aastaga.

Omavalitsuse komisjon, seadust läbi vaadates, ühineb Vabariigi Valitsuse eelnõu sele-

tuskirjas toodud motiividega. Komisjon on valitsuse eelnõu vastu võtnud muutmatult. Teen omavalitsuse komisjoni nimel ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

15. Maaseaduse Maakomisjoni §§ 15., 20., 22. ja aruandja **K. Soenberg**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev seaduseelnõu on Vabariigi Valitsuse poolt Riigikogu

esitatud järgmistel motiividel: riigimaade planeerimise juures on tulnud anda juurdelõikeid üksikutele väikemaapidamistele, et viimased elujõulisteks muutuksid. Ette on näha, et kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldusseaduse, samuti ka maakorralduse seaduse elluviimisel niisuguseid juurdelõikeid suuremal määral tarvis anda on. Senise seaduse järgi võis neid juurdelõikeid anda ainult lühikeseajalisele rendile. Niisugust korda ei pea Vabariigi Valitsus soovitavaks, vaid on vastavalt muutnud maaseaduse § 15., mis käsitleb neid aluseid, millistel antakse riigimaid tarvitamiseks üksikuteks otstarbeteks. Edasi on muudetud § 15. lit. b selles mõttes, et võib kaubanduslikuks ja tööstuslikuks otstarbeks riigimaid anda üksikutele isikutele pikaajalisele rendile. Seni võis seda teha ainult asutustele ja ühingutele. Samuti on lühikeseajaline rent kui maapidamise alus ära muudetud, ja võib riigimaid tähtajaliselt rentida. Siis on tähtsam parandus Vabariigi Valitsuse poolt ette võetud maaseaduse § 20. Paragrahv käsitleb seda korda, kuidas põliseks pidamiseks maasaajate kandidaate üles seatakse. Siin tegi Vabariigi Valitsus paranduse, et nendele, kes lühikeseajalise rendi alusel riigimaid tarvitanud, võib põllutöominister määrata nende käes olevaid kohti põliseks pidamiseks. See on põhjendatud sellega, et paljud lühikeseajalistest maakasutajatest on hooned ehitanud, maaparandustööd teinud ja maad pidanud korralikult, võiksid aga oma kohtadest kergesti ilma jääda, kui nende põliseks pidamiseks andmine sünniks harilikus korras.

Edasi. § 22. näeb Vabariigi Valitsus ette, et riigirentnikkude kohta ettenähtud eesõigust riigirendikohtade saamiseks ei ole omavalitsusel ja juriidilistel isikutel, sest viimased on suuremalt osalt maad edasi rentinud, ja nii peaksid eesõigused nende kohtade tegelelikkudel kasutajatel olema.

Samuti on ka ette pandud muuta § 23.

Paragrahvis näeb Vabariigi Valitsus ette, et edaspidi juurdelõikeid väikestele kohtadele hõlpsam oleks teha ka riigi metsamaast. § 23. märkus II praegumaksval kujul kitsendab seda, sest ta ütleb, et riigi metsamaid võib ainult siis põllumajanduslikuks otstarbeks välja anda, kui teisest kohast vastav arv tiine maad metsakultuuri alla võetakse. Selles mõttes tuli see muuta.

Maakomisjon, arutades läbi seaduse, võttis omalt poolt ette tähtsaid parandusi Vabariigi Valitsuse ettepanekus. Kõigepealt § 20. märkus. Valitsuse eelnõu järgi anti põllutöoministrile võimalus, eesõigustatud korras maad määrata vaid nendele mõisatöölilistele, kes juba 1919. a. mõisatöölilisteks olid. Maakomisjon arvab, et niisugune kitsendus põhjendatud ei ole ja laiendab seda eesõigust kõigi mõisatööliliste peale, kes enne käesoleva seaduse jõusseastumist on olnud mõisatöölised ja kuni mõisa planeerimiseni mõisas teeninud.

Edasi ei pidanud maakomisjon soovitavaks sama paragrahvi lit. f niisugusel kujul vastu võtta, nagu valitsuse poolt esitati, sest maakomisjoni arvates ei ole otstarbekohane anda eriotstarbekohtade pidajatele maad otsekohe põllutöoministri määramise järgi, vaid siin peaks omavalitsuste asutuste tahtmisi arvesse võetama, ja sellepärast võeti lit. f asemele märkus 2., mis ette näeb, et põllutöominister võib eriotstarbekohti määrata ainult vallavolikogu soovitusel.

§ 23. juures tahtis maakomisjon põllutöoministrile avaramaid võimalusi luua eluasemekohtade asutamiseks. Sellepärast võeti vastav parandus sisse ning arvati, et niisuguseid eluasemekohti võiks luua eriti maanteede ääres. Maakomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

J. Vain (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Muude küsimuste kõrval, kuhu praegu ette pandud eelnõu selgitust juurde toob, käsitleb ta ühte asja, mis Riigikogus varem selles mõttes kunagi ei ole kaalumisel olnud, nimelt et eriotstarbekohad nende senistele pidajatele saaksid antud põliseks pidamiseks, mis antakse maaseaduse § 15. alusel kõigile sõduritele, kes sõjast osa võtnud, vigastatutele, langenute perekondadele jne. Meie oleme käsitanud eriotstarbekohtade küsimust mitmel põhjusel ja sellepärast ei maksa üksikasjalikult seda materjali ette tooma hakata. Need on Riigikogu protokollides, kus soovijad nad võivad kätte saada. See küsimus on Riigikogus mitmel puhul kõneall olnud. Kui meil omal ajal eriotstarbekohti looma hakati, siis pidi arvama, et nende loomisest teatud süsteemi järgi talitama hakatakse ja neid luuakse

selles tiheduses, et nad tõepoolest võiksid ümberkaudsetele põllupidajatele eeskujuks saada. Ning kui neid tarvilikul arvul loodud, siis teine tingimine, et nad saaksid nende inimeste kätte antud, kes neid ise peavad. Aga eriotstarbekohtade andmine isikutele, kes palgatöolistega neid peavad, ilma et nad oma eriteadmisi, mis neil sellel alal on, selle juures tarvitaksid, on maareformi mõttest kõrvalekaldu mine. Päris õige on, et eriotstarbekohtade kätteandmisel on ainult see mõte, mida härra Tonkman ette tõi, nimelt „tagamõte“, et põllutöoministeeriumi ametnikkudele, aga teatud määral ka maakonna linnades neid maid kätte anda. Tuleks küsida, kus kohas need ametnikud kõige paremini rahvamajanduse huvisid käsitada võiksid, kas juhtides oma erikutselist ala, või asudes eriotstarbekoha peale. (V a h e l h ü ü e J. H ü n e r s o n'i, põl poolt.) Härra Hünerson tegi häält, ja ma pean tähendama, et tema omal ajal arvas, et õpetatud ametnik oma talu juhtides ei saa oma haridusele antud kulusid renteerida. Kui see nii on, siis peab arvama, et ka riigimaade ülemad ning võib olla teatud osa ringkonnavalitsejaid, kes ka põllutöoministeeriumi kõrgemad ametnikud, kunagi mõtlevad nende kohtade peale minna ja neid teistele põllupidajatele eeskujulikkult korda seada. Juhtumisi aga, kui neid kohti eeskujulikkult korraldada ka tulevikus ei saa, tõuseb loomulikult küsimus, kas on otstarbekohane, et nad seniste pidajate käes üldse veel püsivad. See võimalus aga, et inimesed, kes oma haridust kas küllalt kõrgelt, ka ülirkõrgelt hindavad, kes sinna asuda ei taha, et neile saaksid eriotstarbekohad kätte antud, ja mitte ainult pidamiseks, vaid nagu § 20. märkus 2. ütleb, põliseks pidamiseks, seda asjaolu tarvitseb väga kaaluda. Ma läheksin täitsa kõrvale kõigest sellest järjekorrast, mis maaseaduses kolme, nelja punktina üles seati, ja mida põllutöoministeerium pärast oma määrustes veel paljude alljaotustena üles märkinud on. Nende kõrvale tulevad võtta veel teised eriotstarbekohtade saajad, kellel isegi neid teadmisi olnud pole, mida põllutöoministeeriumis teenivatel ametnikkudel oli. Ja need olid kohtade peal väga mitmet värvi võimumed. Sellepärast näeme eriotstarbekohti sarnaste majapidamisharude korraldamiseks, missugust ala nende pidaja kunagi harrastanud pole. Sellest tuli, et linnupidamises, kus pidi olema linnujaam, kust noori linde ümbruskonna maapidajatele antama pidi, ainult 2—3 alaväärtslikku linnukest kasvas. Samuti ei leitud ka väga paljudes teistes eriotstarbekohtades neid elusloomi või taimi, mis selle eriotstarbekohale vähemalt värvi suudaksid anda, rääkimata

sellest, et nõudeid rahuldada. Nii on meil antud enam kui 10 eriotstarbe peale kohti. Ja kokku ulatub nende eriotstarbekohtade arv üle 100, nimelt 131. Kui arvesse võtta, et need 131 eriotstarbekohta jagunevad enam kui 10 harusse, siis tuleb iga haru peale keskmiselt 12—13 eriotstarbekohta. Võttes arvesse, et meil on 10 maakonda, siis tuleks meil iga eriharude peale kahes maakonnas 3 eriotstarbekohta. Nüüd ootama jääda nende mõju ümbruskonna talupidajate peale oleks liig kerge uskumine. Meie maakondadest on väiksemad 50—60 kilomeetrit, kõige suuremad 100—120 kilomeetrit läbi mõõta. Kui kahest maakonnast läbi sõita, siis tuleb üle 120 kilomeetri ja sellel nii öelda diameetril on siis 3 eriotstarbekohta. Need peaksid olema niivõrd korras, et huvireisijad, keda meie oma kodumaal näinud oleme, tarvilikuks peaksid neid vaatama sõita. Lähem ümbrus on selleks liig väike, et õigustada nende olemasolu. Kui neid eeskujulikkult korda ei seata, nagu nähtused seda sunnivad tõendama, siis on ju üldse eriotstarbekohtade küsimus kõigis nendes alades väga kahtlane. Meie selles Riigikogus kehakaks kasvanud rühm — asunikkude koonduse rühm — siis, kui valimisi toimetati, käsitas eriotstarbekohti erilise tähelepanuga, ja ma võiksin ju öelda, ka erilise pahameele ja vihaga. Ja härra põllutöominister, kes sellesse rühma kuulub, rääkis meile ajakirjanduse kaudu, et eriotstarbekohtade küsimus revideerimisele tuleb. Meie lugesime sellest revideerimisest välja, et kaalutakse, kes oma kohta korralikkult pidanud on, sellele ta tarvitseb jätta, kes aga mitte, selle käest võetakse ära. Kas tööd selles suunas tehti, selleks puuduvad andmed. Tulemusena loeme valitsuse eelnõust, et kes oma kohta korralikkult pidanud, need saavad ta põliseks pidamiseks, ja kes korravastaselt, neile nähtavasti antakse uueks katseajaks; kuid selle kohta ei lausu seadus midagi, et kes oma kohta korravastaselt peab, selle käest ta ära võetakse. Vastav märkus § 20. ütleb, et need kohad ei tohi olla üle 50 hektari suured. See parandus oli tingimata tarvilik, sest vastasel korral oleksid olnud üksikute inimeste käes suuremad maatükid, kui seda on keskmiselt meie asunikkude talud. Kui meie arvesse võtame maakohtade hinda, siis, nagu ma eelpool tähendasin, inimesed, kes ei saa nende kohtade peale asuda ja kelle maapidamistele asetamine vist maaparandusele praegu soovitav ei oleks, kelle teadmisi rohkem tarvis on põllumajanduses juhtivatel kohtadel, need inimesed võivad samuti oma eriotstarbekohad rahaks ümber teha, nagu see osa maasaajatest, kes põlluharijad pole olnud, maa rahaks teinud on. Tõuseb üles küsimus: missugune õigus ühest

küljest ja missugune kohustus teisest küljest on meil üksikute põllutöoministeeriumi ametnikkude, üksikute endiste mõisapidajate, üksikute postijaama ja kõiksuguste muude ettekäänete all maad juurde saanud inimestel. Maa postijaamade pidajad ei saa selle paragrahvi põhjal kohti kätte, aga väga paljudes kohtades on veel mitmesuguseid teisi eriotstarbekohti, olgu seemneparanduse, sookuivatamise, kodulinnupidamise või mõneks teiseks otstarbeks. Meie võime aga küll välja lugeda sellest põllutöoministeeriumi ettepanekust, et põllutöoministeerium ise on asunud seisukohale, et see töö, mis 130 eriotstarbekoha põllumajapidamise väljaandmisega tehti, ekslik töö oli. Eriotstarbekohad kui niisugused selle korralduse juures oma ülesandeid täita ei saa ja tulevad sellepärast likvideerida. Kui eriotstarbekohtade pidajatele antakse samad õigused, mis maaseaduse § 15. lit. a annab, siis loomulikult langevad igasugused muud kohustused, mis eriotstarbekohaga seotud, ära. Kui meie võime mõne aasta pärast juba eriotstarbekohad, mis mõnele katseks välja antud ja mittekorralikult peetud, ära kaotada, siis palju kergem on neid kaotada praegu. Seda sellepärast, et inimesed ei ole igalpool ehitanud hooneid, ja et nad seda teinud ei ole, siis langeksid ära nendega igasugused arvepidamised maaparanduse tööde suhtes. Kui aga meil põllutöoministeerium, kes seisab eriotstarbekohtadele lähemal, kel selle tõttu palju põhjalikum informatsioon on, kui Riigikogu liikmetel, on asunud seisukohale, et eriotstarbekohad kaotada tulevad, ja maad, mis seni eriotstarbekohtadeks välja antud, tulevad anda põliseks pidamiseks, siis tõuseb üles küsimus, kes on õigustatud seda maad eestkätt saama. Kui tahetakse maaseaduses ettenähtud järjekorda muuta, siis tuleb see kaalumisele võtta. Kui aga seda mitte ei taheta, siis peab ühte tähendama, et meil on küll rahvast, igatahes seda rahvast, kes ainult maatööd tunneb ja kes oma teadmisi ja oma haridust sedavõrd hinnata ei saa, et nad maa juurde keelduksid asumast. Need on meie maata maatöölised. Teades, et meil eriotstarbekohad peajasjalikult mõisasüdametesse asetatud, ja teades teisest küljest, et meil teedevõrk ka mõisate järgi teatud määral korraldati, siis ei ole sugugi otstarbekohatu kui nõndanimetatud maatöölise koloniid saaksid asutatud mõisasüdametesse, kus praegu eriotstarbekohad on. Niisugust maasaamist ilma järjekorraga arvestamata, ilma et teatud liik ametnikke kõik oleks saanud, vaid kus juba põhimõtte maksis, kes ees, see mees, kes oskas võimukandjale rohkem ligemale pääseda, ainult see maad sai, et nendel nii ilma vallanõukogude nõusolekuta maa oleks kätte antud ja

nüüd saaks neile põliseks tarvitamiseks kinnitatud, sellega nõus olla ei saa.

Mis puutub parandusse, mille maakomisjon vastu võttis, nii nagu selle märkuse pehendamiseks, siis ei too ta midagi uut märkusesse juurde, et ta suudaks kooskõlla viia seda märkust maaseadusega. Vallanõukogudelt oodatakse soovitusi maa põliseks pidamiseks saamiseks. Kui aga see nõukogu ei peaks soovitusi andma, siis võib oodata järgmist nõukogu jne., kuna ei ole seotud see põliseks pidamiseks andmise küsimus teatud tähtajaga, vaid põllutöoministeeriumil on võimalus seda korraldada. Juhtumisel, kui vallanõukogu koosseis muutub, siis võib maatükk ikkagi minna inimese kätte.

Silmas pidades eriotstarbekohtade andmist põliseks tarvitamiseks, missugune õigus maksab, nagu seda näha asundustalude müügilaskmise juures, sadasidtuhandeid markasid, ei saa sotsialistlik rühm seda märkust seaduses pooldada, vaid teeb II lugemisel ettepaneku, märkus välja jätta.

Põllutööminister O. Köster:
Seda küsimust, mis rkl. Vainu poolt üles tõstatatud, tuleb arvatavasti lähemalt käsitada seaduseelnõu II lugemisel, kui sotsialistlik rühm seaduseelnõu kohta parandustega esineb. Eriotstarbekohtade küsimusega on väga palju tegemist teinud ajakirjandus, seda küsimust on käsitatud poliitilises elus, — ta on arutamisel olnud Riigikogus ja Riigikogu komisjonides. On selge, et meie maareformi läbiviimisel mitmesugused takistused ees olid ja seda täies ulatuses täpse kava järgi teostada ei saadud sellepärast, et maareform oli tarvis läbi viia kiires korras, kuna sel alal mingisugust praksist ei olnud ega ka eeskujut kuskilt võtta ei saanud. Eriotstarbekohtade küsimust on põllutöoministeeriumis tõsiselt kaalutud, mida tõendavad ka ajakirjanduse teated ja otsusele jõutud — eriotstarbekohtade üldine revideerimine läbi viia. Tähenatud revideerimine peab saama ette võetud kevadel. Kui aga selgub, et eriotstarbekohtadel renditingimused täidetud ei ole ja ei püüta täita, siis loomulikult langevad need kohad eriotstarbevõrgust välja, ning põllutöoministeerium teeb nende kasutamiseks vastavad maksivad korraldused. Kui aga selgub, et osa neist on renditingimused täitnud, siis tuleb nende kohta teistsugune seisukoht võtta. Kui vaadata nende renditingimusi, siis peab tähendama, et need ei ole kerged, sest eriotstarbeks ei anta niisugustel tingimustel maad, kui harilikus korras põlise tarvitamise õigusega, vaid niisuguste maade rendilepingute täitmine on palju raskem. Seal on niisugused tingimused, et näiteks teatud

aja jooksul on tarvis hooned üles ehitada, aiad asutada, sugulava pidada, jne. Kui keegi oma rendilepingu on täitnud, siis on ta eeskujuga ümbruskonnale palju kasu saanud ja niisuguste rentnikkude kohta peab ka põllutöoministeerium vastutulelikkust ülesse näitama. (V a h e l h ü ü e p a h e m a l t p o o l t : K a s p a l j u d o n t ä i t n u d ?) Sealt poolt küsitakse: Kas palju on neid, kes on täitnud? Pean tähendama, et põllutöoministeeriumil nende arv täpselt teada ei ole, kuid on mõnel juba kohad üles öeldud, keda on jõutud revideerida. Lepingute täitmiste revideerimine peab saama ette võetud algades kevadel, mil lumi sulanud, ja kus näha võib, mis inimene on ära teinud. Krundikasutamise ülesseütlemine võib sündida enne 1-st novembrit, et krunt vabaks saaks 1. maist järgmisest aastast arvates. See arvamine, et maid ei saa üldse ära võtta, on ekslik.

Ärge kartke, seaduse käsitamine sellel kujul ei ole kerge — ühest küljest on öeldud, et rentnik peab renditingimused täitma, teiseks aga peab veel kohalik omavalitsus oma nõusoleku andma. Ütleme, et inimene on kõik renditingimused täitnud — võtame näiteks lühemaajalise rendilepingu, ütleme 12 aasta peale — ta on majad ehitanud, mis oma seitseksada-kaheksasadatuhat marka maksuma läinud, on aia asutanud või sugupullijaama rajanud, kuid nüüd tuleb nii välja, et ta peab seal kohalt lahkuma. Kui ei ole kindlustust selleks, et inimene, kes rendilepingus ettenähtud tingimused täita tahab, kohale edasi püsima jääb, siis on tal raske seal tööle hakata. Mina arvan, et inimeste kohta, kes oma rendilepingu täidavad, peab ka põllutöoministeerium vastavad soodustused tegema ning neile vastu tulema.

On käsitatud küsimust, õieti ka põhimõtet, mis puudutab maksvates seadustes ettenähtud maa-andmise korda. On küsimus üles tõstetud, kas see kord küllalt õige on, et antakse maad näiteks autasuna. Teatud poolt on öeldud, et see kord õige ei ole. Kuid ka eriotstarbekohtade pidajate seas on inimesi, kellel puudub võimalus muul teel kohta saada, kuna ta tüse põllupidaja. (V a h e l h ü ü e p a h e m a l t p o o l t : K u i d o n k a s a h k e r d a j a i d .) Ma ütlen, et on igasuguseid, kuid põllutöoministeerium lööb need sellega reast välja, et ta rendilepingu tingimusi revideerib. (V a h e l h ü ü e p a h e m a l t p o o l t : K a s p ö l l u t ö o m i n i s t e e r i u m i h a m m a s n e n d e p e a l e h a k k a b ?) Põllutöoministeeriumi hammas on hakanud nende peale ja hakkab ka veel.

Aga selle märkuse sissevõtmine praegusesse seadusesse on minu arvamise järgi täiesti tarvilik ja ka selle täideviimine on vajalik tegelikus

elus. See märkus ei puuduta mitte õige paljuid eriotstarbekohtade pidajaid, vaid neid inimesi, kellel on koha peal korralik lugupidamine, kellele omavalitsus heameelega soovib neid anda, ja kes renditingimusi tahavad täita. Need inimesed on oma tööjõu sinna sisse pannud, ja siis peab neile tuleviku väljavaate, ehk küll läbi kitsaste väravate, jätma, kust nad võivad läbi minna.

J u h a t a j a R. P e n n o : Aruandja lõpusõna ei tarvita. On tehtud ettepanek, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (H ä ä l e t a t a k s e .) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

16. Eesti ja Tshehoslovakkia vahelise tsiviil- ja kaubandusõiguse alal vastastikuse kohtuliku kaitse ja abiandmise konventsiooni ja selle lõpuprotokollide kinnitamise seadus — I lugemisel.

Väliskomisjoni aruandja A. Reii: Käesoleva seadusega kinnitatakse konventsioon, mis on sõlmitud meie valitsuse nimel välisminister A. Piibu ja Tshehoslovakkia vabariigi nimel Tshehoslovakkia kohtuministeeriumi esitajate poolt, käsitab kohtuskäimise hõlbustamist tsiviil- ja kaubanduslikkudes asjades. Selle sama küsimuse kohta on omal ajal Haagis välja töötatud konventsioon, mis suure hulga riikide vahel maksuma pandud ja milles korraldatud terve rida küsimusi, mis ka käesoleva konventsiooni aineks on. Kuna aga Tshehoslovakkia vabariik ei ole Haagi konventsiooniga ühinenud, sellepärast ei olnud võimalik nende kahe riigi vahel Haagi konventsiooni maksuma panna. Konventsioon käsitab kõigepealt kohtukulude kautsjoni ärajätmist tsiviilkohtu asjades kummagi riigi kodanikkude suhtes vastastikkuse alusel. Edasi antakse selle konventsiooni järgi kummagi riigis kummagi riigi kehvadele kodanikkudele kohtuasjade ajamiseks vaesuse õigus. Edasi, järgmine osa sellest seadusest käsitab aktide tegemist, kohtu kutsete ja kohtu otsuste kättetoimetamist kodanikkudele ühes ja teises riigis, aktide legaliseerimist ja paljuid teisi küsimusi, mis hõlbustavad kodanikkudele oma õiguste kohtulikku kaitset teise lepinguosalise riigi piirides. Väliskomisjon vaatas selle konventsiooni läbi, leidis tema kõigiti vastuvõetava olevat, ja sellepärast teen väliskomisjoni nimel ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

J u h a t a j a R. P e n n o : (H ä ä l e t a t a k s e .) Nähtava enamusega on

seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

17. Eesti ja Tshehoslovakkia vahelise väljaandmise ja kriminaalasjus kohtuliku abiandmise konventsiooni ja selle lisaprotokolli kinnitamise seadus — I lugemisel.

siis korraldab käesolev konventsioon seda asja enam-vähem samasugustel alustel, nagu tema on lahendatud teistes Eesti vabariigi poolt sõlmitud konventsioonides kurjategijate väljaandmise üle. Muuseas peab tähendama, et kumbki riik ei anna välja poliitilisi süüdlasi, trükiseaduste vastu eksijaid jne.

Mis puutub kohtulikku abiandmisse, siis käsitab konventsioon sel alal niisuguseid aineid, nagu näiteks tunnistajate või ekspertide väljakutsumist ühest riigist teise riigi kohtu ette ja muud sarnast. Kui Eesti kohtutele peaks tarvis minema Tshehoslovakkia piiridest kutsuda tunnistajaid või eksperte kohtuasjade arutamiseks, siis on see käesoleva konventsiooni järgi võimalik. Muidugi on kõigis asjus konventsioonis läbi viidud vastastikkuse põhimõte. Edasi on konventsioonis ette nähtud karistus-teadete vahetamine mõlema riigi vahel, kohtuliku abiandmise kulude ärajaotamise kord jne.

Selle konventsiooni vaatas üldkomisjon läbi ja leidis ta vastuvõetava olevat. Väliskomisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja R. Penno: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

18. Kunstvõi, kunstjuustu ja kunsttoidurasva seadus — I lugemisel.

ja sellega on seletatav, et otsitakse aseainet, millega lahendada nende seisukorda, kellele võimalik ei ole võid muretseda, vaid selleks aseaineid peavad tarvitama. Selle aseainena on tuntud margariin või kunstvõi. Selle aine valmistamine kodumaal, nii ka sissevedu võtab

Väliskomisjoni aruandja **A. Rei:** See konventsioon on sõlmitud meie välisministee-riumi ja Tshehoslovakkia vabariigi valitsuse esitaja poolt. Tema käsitab, nagu pealkirjast näha, kurjategijate väljaandmist ja kriminaalasjus kohtulikku abiandmist.

Mis puutub esimesesse ainesse, nimelt süüdlaste väljaandmisse kriminaal-as-

järjest hoogu, nii et sellel artiklil rahvamajanduslik tähtsus ei puudu. Niisugust aseainet püütakse võimalikult odavamalt valmistada ja selle tõttu tarvitada niisuguseid aineid, mis tervisele hädaohtlikud. Järelikult tekib vajadus sarnase kontrolli järele, kes selgeks teeb, kas niisugust ainet võib tarvitada, mida ühest või teisest rasvast valmistatud margariini või kunstvõi nime all turule lastakse. Vene ajal oli sellekohane seadus vastu võetud, mille järgi võis margariini kohta kontrolli sisse seada ja seda teostati ka. See seadus oli nendest aegadest, kus margariini valmistamine sündis Megè-Mouriès viisi järgi. Seaduse põhjal oli võimalik määrata igasse tehasesse kontrollametnik, kes selles tehases elas ja igapäev tehaste töö järele valvas. See osutub meie oludes raskeks ja läbiviimatuks. (V a h e l h ü ü e: Kes kunstjuustu teeb?)

Kunstjuustu meil praegu ei valmistata, teoreetiliselt on seda küll võimalik valmistada ja valmistatakse ka väljamaal, ning kui meil seda valmistama hakatakse, siis tuleb selle seaduse järgi käia, mis on ette nähtud kunstvõi valmistamise kohta. Vabariigi Valitsuse poolt esitati sellekohane seaduseelnõu, mis pidi korraldama kunstvõi kontrolli. Rahaasjanduse komisjon, läbi vaadates seda seaduseelnõu, leidis, et tema küllalt täielik ei ole. Seal puudusid mitmesugused sisulised asjad, puudus näiteks margariini koosseisu määramine, mis väga tähtis osa. Seal oldi arvamusel, et neid puudusi võib täita määrustega, sest määrusi saab ikka välja anda tagant järgi. Aga see oleks ikkagi väga raske kõike määrustega korraldada, sest määruse vastu on alati võimalik vaielda. Rahaasjanduse komisjon asudes tööle, määras ära mitmed küsimused, millest välja minnes otsustati, et margariin ja kunstvõi üht ja sama tähendab, see tähendab, et üks nimetus katab õieti teist. See alus võeti väljamaa sellekohastest seadustest, kus ollakse arvamusel, et margariin on nõutav nimetus igale aseainele, mis või aset peab täitma. Iga pakk peab seda nimetust oma peal kandma, olgugi, et see margariin sisuliselt on taimevõi ja ainult taimeraskvast valmistatud. Et meil margariini vastu teatud umbasaldus on, ja et kunstvõi nimetus ennast juba läbi on lõõnud, siis võeti see seaduses tarvitusele, kus peale § 1. igal pool ainet nimetatakse kunstvõiks. Peale selle määrati ära kunstvõi koosseis, määrati, et kunstvõi peab sisaldama 82% rasvaaineid ning ei tohi üle 16% vett sisaldada.

Vaidlusi sünnitas ka konserveerimise küsimus. Arvati, et võib kunstvõid konserveerida ainult scolaga. Tõesti, vanemad seadused mitmetest maadest näevad ette konserveerimist ainult hariliku keedusoolaga. Uuemad seadused,

eriti Hollandi oma, näeb ette konserveerimist bensoehappe-sooladega. Holland on aga maa, kus kõige rohkem kunstvõid valmistatakse, ja kes kunstvõiga varustab suure osa Euroopast. Seal maal on niisugune konserveerimise viis lubatud, sellepärast arvati siis, et ka meil on õigus seda lubada, sest ei suudetud kuidagi selgeks teha, et see tervisele võiks kahjulik olla.

Võitlemiseks võltsimiste vastu, mis võiks ette tulla, et näiteks lehmavõi nime all kunstvõid ei müüduks, otsustati igale kunstvõile juurde lisada ühte ainet, nõndanimetatud indikaatorit, mille abil kerge oleks kunstvõid lehmavõist eraldada. Selle indikaatori valimine jäeti tervishoiu peavalitsuse hooleks, kes sellekohase aine kindlaks määrab. Kui see kindlaks on määratud, siis on ka lehmavõi juures kerge kindlaks teha, kas seal kunstvõid hulgas on või ei. Et võltsimisi ette ei võiks tulla niisugustes kohtades, kus või alles valmistamisel on, siis keelati ära kunstvõi valmistamine ja hoidmine meiereides, nii et niisugustes kohtades, kus raske on kontrolli pidada, kus võid alati valmistatakse, seal ei ole lubatud kunstvõid hoida. (J. Vain, stp: Kas on seaduses ka märgitud, et mineraalarvasid ei tohi tarvitada?) Ei, seda ei ole märgitud. Igasugust rasva võib tarvitada. (J. Vain, stp: Kas vaseliini?) Vaseliin ei ole sugugi rasvaaine, mida toitmiseks tarvitatakse. Pealegi on vaseliin tublisti kallim, ja selle tõttu ei hakka seda keegi kunstvõi valmistamiseks tarvitama. Mis nüüd puutub lehmavõi segamisesse taimevõi hulka, siis arvati, et seda keelata ei maksa. Kui seda segu müüakse kunstvõi nime all, siis võib sinna igaüks lehmavõid niipalju kui tahab juurde lisada.

Edasi jäeti nüüd mitmesugused lähemad asjaolud, näiteks kontrolliküsimus lahendada vastavate määruste hooleks. Oli küll mõnelt poolt nõudmine, et tehastes sisse seatakse raamatupidamine, mille järgi iga silmapilk võimalik oleks kontrolleerida, missuguseid tooraineid ostitud, mis neist valmistatud ja kellele valmisprodukt müüdüd. Arvati aga siiski, et see tehastele väga suuri raskusi teeb,

ja jäeti see nõue ära. Küll on aga võimalus seda lähemalt määrustes ette näha. Määruste väljaandmine jäeti kaubandusministri hooleks, kes need koos töö-hoolekandeministriga välja annab, sest just töö-hoolekandeministerium on siin väga tähtis, kuna see seadus suuremalt osalt on just tervishoiu-seadus ja mitte kaubanduslik seadus.

Teen ettepaneku, see seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

19. Viimsi-Tammeneeme-Leppneeme tee õiendamiseks maa sundvõõrandamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja puudumise tõttu täidab aruandja kohuseid üldkomisjoni abiesimees Anderskopp.

Üldkomisjoni aruandja **A. Anderskopp:** Austatud Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsus on Riigikogule esitanud seaduseelnõu Viimsi-Tammeneeme-Leppneeme tee õiendamiseks maa sundvõõrandamise kohta. Üldkomisjon, kus see seaduseelnõu arutamisel oli, ei saa tunnistamata jätta, et Vabariigi Valitsusel väga tungivad riigikaitse huvid on olnud selle seaduse esitamiseks. Teiselt poolt ei saanud üldkomisjon tunnistamata jätta, et see küsimus juba mõnda aega on viibinud ja et tähendatud tee õiendamiseks maade sundvõõrandamine hädatarvilik. Sellepärast jõuti seisukohale, et seda kavatsust küll toetada tuleb. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Päevakord on läbi. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 20.25 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **R. Penno.**

Abisekretär **J. Piiskar.**